

JAVNO PREDAVANJE POVODOM OBILJEŽAVANJA JUBILEJA AKADEMIJE NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE I MEĐUNARODNE GODINE KARATA

Dr. sc. Mithad Kozličić, redovni profesor u trajnom zvanju Sveučilišta u Zadru, član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine (ANUBiH), održao je 27.10.2016. godine na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu javno predavanje naslova "Geostrategijski položaj bosanskohercegovačkoga prostora na jugoistoku Europe prema starim geografskim kartama". Spomenutim predavanjem dat je doprinos značajnoj 65. obljetnici ANUBiH, kao i obilježavanju Međunarodne godine karata. Ispred ANUBiH, prisutnim članovima Akademije, nastavnicima i studentima Građevinskog fakulteta te ostalim zainteresovanim koji su prisustvovali predavanju, kratkim pozdravnim govorom obratio se akademik Zijo Pašić, generalni sekretar ANUBiH. Predavanje je moderirao rukovodilac Odsjeka za geodeziju i geoinformatiku Građevinskog fakulteta u Sarajevu, vanr. prof. dr. Admir Mulahusić, koji je prisutnima predstavio osnovne biografske i bibliografske podatke uglednog predavača. Pri tome je istaknuto da uvaženi profesor Kozličić naučno istražuje historiju pomorstva, historiju kartografije, historijsku geografiju i historijsku demografiju istočnog Jadrana i bližeg zaobalja, a naročito je impresivna njegova bibliografija: 16 knjiga, 1 knjiga u pripremi, 4 uredništva knjiga, te 82 naučne studije i naučna rada.

Slika 1. Akademik, prof. dr. Mithad Kozličić prilikom izlaganja u Sarajevu.

Profesor Kozličić je u uvodu svog nadahnutog izlaganja istakao kako historija područja današnje Bosne i Hercegovine u dosadašnjoj domaćoj i inostranoj historiografiji nije dovoljno kvalitetno izučavana s obzirom na geografske karte kao specifične historijske izvore. Pogotovo se to odnosi na geostateški položaj bosanskohercegovačkog prostora od starog vijeka do danas, čija se egzaktna vizija ponajbolje može uočiti na toj historijskog građi. Nekoliko dosad objavljenih radova u tom smislu nisu ni približno ukazali na bitne kvalitete ovog vrijednog

materijala. Imajući to u vidu, na ovom predavanju su prikazani rezultati najnovijih naučnih istraživanja prikazivanja područja BiH na raznovrsnim kartografskim materijalima od starog vijeka do danas. Pritom se nastojalo istaknuti bitne historijske procese koji su uslovljavali načine kartografisanja, naročito s obzirom na ratove i međunarodne mirovne ugovore koji će tokom vijekova ograničiti područje BiH u granice kakve su nam danas poznate.

O specifičnom geostrateškom položaju bosanskohercegovačkog područja egzaktno svjedoče stotine starih karata čije originale čuvaju arhivi, biblioteke, muzeji i privatni kolekcionari od Sarajeva i Zagreba, do Italije, Austrije, Mađarske, Njemačke, Francuske, Velike Britanije, Sjedinjenih Američkih Država itd. Taj prostor je kartografisan već u "Geografiji" Klaudija Ptolemeja u 2. vijeku naše ere, što znači da pripada temelju ljudske civilizacije. Ali, on je kartografisan i na nebrojenim stotinama kasnijih karata. Osobito se to odnosi na vrijeme kada se Gutenbergov izum štampe primijenio na umnožavanje kartografskog materijala, čime otisnuti primjerak karte postaje bitno jeftiniji od ranijeg rukopisnog, time i dostupniji, čak i običnom puku. Od karata iz tog razdoblja na predavanju su prezentirana djela čiji su autori G. Moletti (redakcija Ptolomejeve karte), M. Waldseemüller i F. Roselli.

Slika 2. Rane spoznaje o geografiji bosanskohercegovačkog prostora na Rosellijevoj karti, 1476 - 1484.

Poslije zauzimanja Kraljevine Bosne od strane Osmanlijskog carstva, te proširenjem bosanskohercegovačkog teritorija na Bosanski pašaluk (kasnije ejalet i vilajet), taj geografski prostor dolazi u centar pažnje cijele Evrope, jer je bio najzapadniji dio ogromnog Osmanskog carstva. Stoga da gotovo i nema evropskog kartografa koji ne izrađuje i kartu tadašnje Bosne i Hercegovine, od čega se na ovom predavanju govorilo o njih desetak (karte koje su izradili J. Sambucus, I. Lučić, J. C. Weigel, M. Seutter, M. Schimek, Cerrini - Božić – Heinbucher i G. Marieni i drugi). Osnovna nakana tadašnjih kartografa bila je da se predoči dokle su Osmanlije uspjeli

prodrijeti na evropskom kontinentu, što je ovom prostoru dalo od 16. do kraja 19. vijeka naročit geostrateški i geopolitički značaj. Posebno su zanimljivi kartografski materijali koji donose stvarne rezultate razgraničenja Osmanskog carstva i susjednih država, prema mirovnim sporazumima zaključenim u 18. vijeku, a kojima je u najvećoj mjeri oblikovan današnji zapadni i sjeverni dio granice Bosne i Hercegovine. Na predavanjima je bilo riječi i o izuzetno vrijednim kartografskim svjedočanstvima o protezanju bosanskohercegovačkog geografskog prostora do Jadranskog mora, čak i u razdoblju osmansko-turske prevlasti nad njim.

Slika 3. Širenje Bosanskog pašaluka do rijeke Une na Sambucusovoj karti, 1572.

Govoreći o kartografisanju bosanskohercegovačkog prostora potkraj 19. vijeka profesor Kozličić je pokazao kako su kartografski izgledale tadašnje srpske aspiracije na južnoslavenski prostor, pa i Bosnu i Hercegovinu. Predavanje je upotpunjeno i primjerima karata koje oslikavaju stanje nakon što je Austro-Ugarska monarhija 1878. godine okupirala BiH, čime ona postaje najistočniji dio toga ogromnog carstva, uz uvažavanje granica prema ostalim dijelovima pod njenom vlašću. Naposljetku, predavač se osvrnuo i na novu bosanskohercegovačku realnost, u kojoj je temeljem Daytonskog sporazuma geografski prostor BiH podijeljen na dva entiteta.

Profesor Kozličić je svoje izuzetno zanimljivo predavanje zaključio konstatacijom da predočeni kartografski materijal rječito govori o tome da je bosanskohercegovački geografski prostor tokom historije imao dvojaku ulogu na geostrateškom nivou. U starom i srednjem vijeku bio je poveznica panonske žitnice, bosanskohercegovačkih rudnih, poljoprivrednih i stočarskih bogatstava, te Mediterana i njegovih roba (sol i luksuzni proizvodi), preko istočnojadranskih luka, pri čemu su rijeke Neretva i Bosna u njezinom produžetku, a jednako tako Zrmanja, Krka i Cetina, te Una u njihovom produžetku, bili koridori bez kojih takvi trgovinski putovi uopšte ne bi mogli funkcionisati. Od tog koridora jug - sjever i obratno, nastupom turske vojne sile krajem 15. vijeka, vrlo malo će ostati, pa će se taj prostor svojim najvećim dijelom pretvoriti u

najzapadnije ratište dalekog središta u Istanbulu, protiv gotovo podjednako dalekog središta u Beču, najčešće funkciju na relaciji istok - zapad; vrlo rijetko sjever - jug. Tek okupacija BiH 1878. ponovno oživljava prastari koridor jug - sjever i obratno, koji funkcioniše i danas.

Slika 4. Bosna i Hercegovina nakon Berlinskog kongresa, V. Klaić, 1878.

Slika 5. Mnogobrojna publika je s velikim zanimanjem pratila predavanje akademika Kozličića.

Nedim Tuno i Jusuf Topljak